

Elektronisk PODD

ABILIA

Innledning

PODD er utviklet av Gayle Porter, logoped, med mer enn 20 års praktisk erfaring med utarbeidelse og bruk av kommunikasjonssystemer for barn ved Cerebral Palsy Education Centre (CPEC), Melbourne, Australia.

PODD tar utgangspunkt i normal språkutvikling, og det faktum at språk utvikles gjennom bruk.

PODD står for: **Pragmatisk Organisering av Dynamisk Display**

Pragmatisk Organisering betyr at vokabularet er organisert etter personens kommunikative funksjoner og samtalebehov. PODD tar også utgangspunktet i de mest effektive måtene å organisere ordforrådet på, for å møte varierte krav i kommunikasjonen.

Dynamisk Display betyr kommunikasjonshjelpemidler med symboler der et sideskift skjer på bakgrunn av det foregående valg.

PODD tar utgangspunkt i språkets funksjon - hensikten med å kommunisere: F eks. "Jeg vil fortelle noe", "Jeg Liker", "Jeg stiller et spørsmål". Dette er setninger som letter tolkningen av budskapet. Pragmatisk organisering kan føre barnet til riktig side før de forstår kategorisering.

Om PODD

Pragmatisk Organisering av Dynamisk Display

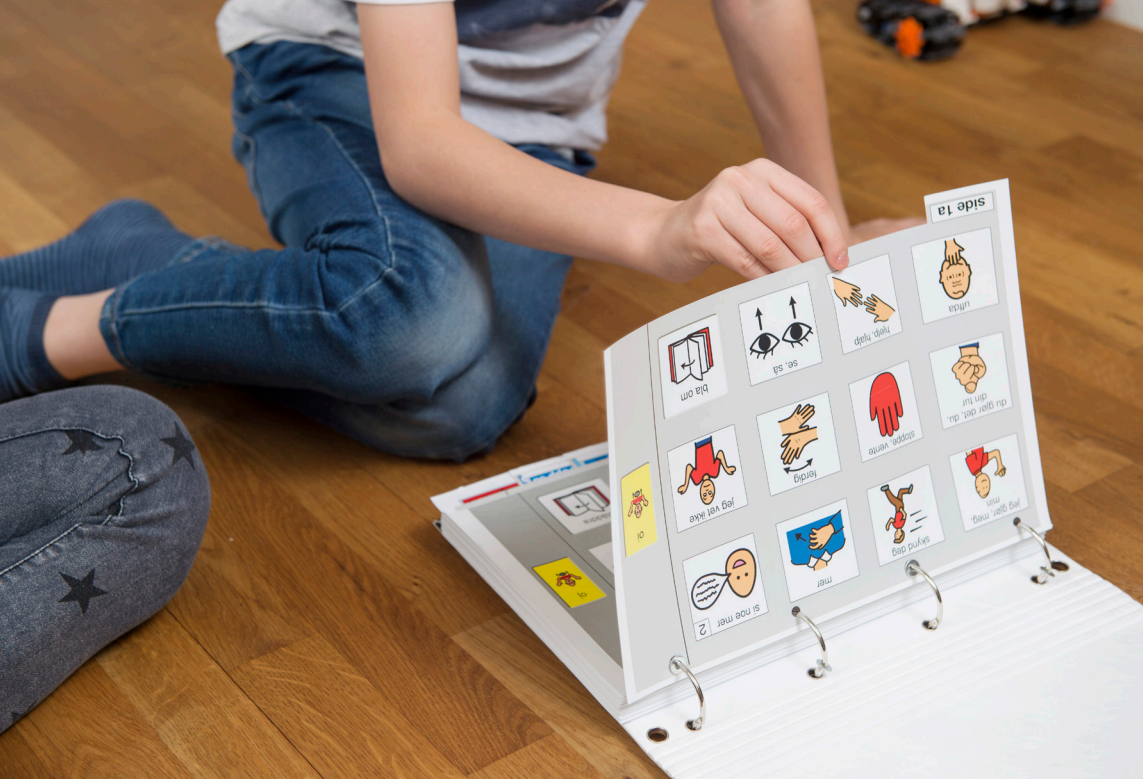
Elektroniske versjoner av PODD (for talemaskiner) er utviklet etter de samme prinsippene som ligger til grunn for utviklingen av PODD-bøkene (se Porter, 2007; Porter & Cafiero, 2009).

Følgende gjelder for både PODD kommunikasjonsbøker og elektroniske versjoner for talemaskiner:

Selvstendig kommunikasjon tilrettelegges for ved hjelp av:

- Et stort ordforråd som gir brukeren mulighet til å velge de ordene han/hun ønsker å benytte (fra det ordforrådet som benyttes av andre i brukerens sosiale nettverk).
- 1. Tilgjengelig ordforråd som uttrykker ulike pragmatiske funksjoner.
- 2. Mer effektiv tilgang til et kjerneordforråd.
- 3. Markant utvidet ordforråd (både innhold og variasjon) er inkludert for å introdusere nye emner, formidle spesielle beskjeder og uttrykke en personlig stil.
- Metoder for innsamling og lagring av ekstra ord «på stedet».
- 1. Mulighet for tilpasning av ordforrådet slik at det gjenspeiler personlig stil og livserfaring.
- 2. Tilgang til ordforråd via navigasjonslinker, styrt av personen som bruker PODD.
- 4. Kompatibilitet mellom high-tech- (elektroniske) og low-tech- (papir) versjoner gir mulighet for selvstendig kommunikasjon når brukeren ønsker å si noe, uansett situasjon og omgivelser.

Papir versus dataskjerm

Det å kunne forutsi forventede mønstre for bruk av ordforråd som støtte for en mer effektiv kommunikasjon er en sentral funksjon i PODD. Forutsigbart assosiert (kjerne)ordforråd er inkludert i hvert område for å gjøre det enklere å produsere flerords-setninger, slik at partnere kan utvide setninger og samtale.

- Sideskift i en kommunikasjonsbok av papir innebærer å bla fysisk bort fra og kanskje tilbake til den aktuelle siden. Det tar tid for kommunikasjonspartnerne å finne frem og bla til en side som ligger langt borte fra den aktuelle siden. I PODD kommunikasjonsbøker gjentas (forutsigbart assosiert) kjerne-ordforråd på sidene i hvert område for å unngå tidkrevende sideskift.
- I en elektronisk PODD-versjon er sideskiftene raskere, og bruk av pop-ups i programvaren gjør at sider vises og lukkes automatisk etter at et ord er valgt. Det er ikke nødvendig å bevege seg bort fra den aktuelle siden for å få tilgang til et ordforråd på en annen side, og det er mer effektivt å organisere sider med forutsigbart assosiert ordforråd i pop-ups koblet til flere områder, i stedet for å gjenta disse ordene på separate felt i hvert område. Bruk av automatiske pop-ups for forutsigbart assosiert ordforråd kan også:

- Gjøre det mulig å inkludere et større forutsigbart assosiert ordforråd i et avsnitt med færre sideskift. For eksempel bruker PODD 15+ pop-ups til å utvide det ordforrådet kommunikasjonspartnerne har tilgjengelig. Barnets meddelelser kan dermed formes og utvides ved bruk av mer grammatisk komplette setninger.
- Kompensere for færre felt per side i high-tech-utstyr (kompensere for størrelse, form og betjeningsforskjeller mellom papirbøker og elektroniske enheter).

PODD-bøkene bruker faner og GÅ TIL SIDE-numre på feltene for å gjøre det lettere for partneren å bla til ønsket side (etter barnets anvisning). Dette er ikke nødvendige i en elektronisk versjon, siden linker til sidene ligger i programmet – de trenger ikke å være synlige for barnet eller kommunikasjonspartneren. PODD-sidene på Rolltak Designer bruker et mappesymbol for å vise hvilke felt som linker til en annen side.

Elektronisk operativsystem

versus "smart partner"-operativsystem

Ved bruk av kommunikasjonsbok kan partneren tolke betydningen av nøkkelord-beskjeder ved hjelp av hint i konteksten. Hightech-systemer krever ofte ekstra programmering og/eller kompromisser for å kompensere for den manglende smart-partneren.

Noen felt i PODD-bøker har flere ord med tilsvarende betydning, og smart-partneren bruker sammenhengen til å bestemme det spesifikke ordet som passer i meldingen (hvis f.eks. "HJELP", "JEG, MEG, MIN" er utpekt, vil partneren si "Hjelp meg"). Det er ikke mulig å ha flere ord på ett felt på en talemaskin, der alle ordene ville bli uttalt eller plassert i meldingsvinduet. (Dvs. at alle ordene "hjelp, jeg, mitt, min" vil bli uttalt eller plassert i meldingsvinduet.) Det er to muligheter for å håndtere dette:

1. Bruke en pop-up (som lukkes automatisk ved valg av felt) til å presentere alle mulighetene på de enkelte feltene. Dette er den foretrukne løsningen for de fleste kommunikasjonspartnere, siden det gir mulighet for å bruke mer komplekse setninger når de bruker utstyret. Denne løsningen brukes i PODD 60 og 15+.
2. Hvis et barn på et tidlig stadium i språkutviklingen ikke er i stand til å håndtere de ekstra sideskiftene eller skjelne mellom de gitte mulighetene for å velge det aktuelle ordet, så brukes ett enkeltord for alle betydninger, og barnet er avhengig av at partneren tolker og ev. utvider betydningen basert på sammenhengen. Dette svarer 11 til hvordan et lite barn på "ett-ords"-nivå kan bruke "du" til å uttrykke "du skal gjøre det", "ditt", "din tur". I de fleste tilfeller med PODD for talemaskin brukes denne forenklingen ved tidlig språkutvikling. En ulempe ved denne løsningen er at partnere ikke vil ha mulighet til å velge passende form av ordet når de bruker enheten til å gi språklig input. Derfor vil meldingene som partneren gir ved hjelp av utstyret også være i forenklet form. Dette er løsningen som er brukt i PODD 15 versjonene.

I PODD-oppsett for tidlige stadier av språklig utvikling finnes det strategier for hvordan kommunikasjonspartnere kan bruke ledetråder i PODD til å uttale en mer spesifikk beskjed. I de en-sidete bøkene vil for eksempel hint om tid hjelpe partneren med å bøye verbene riktig. I PODD 15 og PODD 15+ er det lagt til ekstra sider slik at barnets melding kan bli uttalt med riktig bøyning av verbene.

Smart partner-systemet

Ekstra fordeler i de tidlige innlæringsstadiene:

- Smarte partnere kan observere og løse problemer på måter som et datasystem ikke kan. En partner kan for eksempel tolke hvilken av fingrene som berører siden som peker på et symbol, og hvilke fingre som bare ligger der. En touch-skjerm reagerer på all berøring enten den er tilsiktet eller ikke. Det kan dermed være behov for en fingerguide eller avstand til skjermen, og kanskje en begrensning i antall felter som kan være på en side. Smarte partnere kan også tolke kroppsspråk og ansiktsuttrykk som indikerer at man har valgt feil. Det er ikke nødvendig med ekstra felt for å slette ord – det gjør kommunikasjonspartneren helt automatisk.
- Smarte partnere kan gi ekstra tid til bearbeiding. Partneren kan holde fingeren på et felt før opplesing eller sideskift. Tilsvarende – når barnet har indikert et felt, kan partneren holde fingeren på feltet mens de bekrefter valget. Dette står i kontrast til hightechsystemer der et valg umiddelbart skifter side, og det opprinnelige feltet raskt "forsvinner". Disse raske sideskiftene kan gjøre det vanskelig for enkelte barn å lære navigasjonsprosessen. Raske sideskift kan være spesielt frustrerende for noen barn hvis de ved et uhell berører et felt som er linket til et annet.

- For noen barn er partnerens rolle i bruken av papirsystemet viktig når det gjelder å lære om menneskelig samhandling og formålet med kommunikasjonen. Fokuset flyttes fra å være i et samspill med et hjelpemiddel/enhet til å kommunisere med en partner.
- Personer som er i ferd med å lære å bruke et high-tech-system kan med støtte fra en smart partner få tilgang til og bruke et mer komplekst språk og mer kompleks organisering av ordforråd.
- De barna som har hatt utbytte av smart partner-systemet når det gjelder utvikling av tidlig kommunikasjon og språkferdigheter, har glede av likheten i den språklige oppbygningen i PODD low-tech og hightech. Det gjør det lettere for dem å tilegne seg de små forskjellene mellom de to kommunikasjonssystemene.

Selvstendig tale

Med en kommunikasjonsbok av papir må partneren være nær barnet for å kunne lese meldingen. Ord som HALLO, DET, DER er ofte utelatt i standardmalene for PODD-bøker. Dette fordi man antar barnet vil (lære å) bruke selvstendige bevegelser, f.eks. vinke, peke nikke osv. for å formidle disse meldingene når det bruker en kommunikasjonsbok av papir.

En elektronisk PODD-versjon har funksjon for opplesing av tale og gir derved mulighet til å snakke med folk på avstand. PODD 15, 15+ og 60 har ekstra områder med ordforråd som utnytter muligheten for opplesning av tale (f.eks. rope, hilse, forhåndslagrede meldinger og fraser, vitser osv.).

Andre funksjoner på enheten

Sideoppbygningen for elektroniske PODD-versjoner skal omfatte funksjoner som meldingsfelt, SLETT, SLETT ORD. Disse funksjonene er ikke nødvendige i en PODD-bok, siden partneren fungerer som meldingsfelt og samler ordene og uttaler automatisk hele meldingen (med utvidelser) ut fra barnets nøkkelord. Deretter "SLETTER" partneren automatisk meldingen. Barnet kan bruke OI eller et forvirret ansiktsuttrykk, og partneren bruker konteksten for å løse problemet, enten det vil si å slette det siste ordet eller gå tilbake en side.

Programmer for talemaskiner trenger også ekstra felt til kontrollfunksjoner som volumkontroll, slå av, rediger eller andre enhetsspesifikke funksjoner (omgivelseskontroll, tilgang til telefon, utskrift).

Disse elektroniske PODD-versjonene har et felt på hver side til SMÅPRAT-funksjonen. SMÅPRAT-funksjonen gir mulighet for et ekstra, midlertidig meldingsfelt. Dette midlertidige meldingsfeltet kan brukes til:

- Forberedelse av meldinger med flere setninger. For eksempel hvis personen ønsker å få partnerens oppmerksomhet før han eller hun formidler en forberedt melding, kan meldingen klargjøres i hovedvinduet (SMÅPRAT AV) og deretter bytte til SMÅPRAT PÅ for å fange oppmerksomheten til partneren ("partnerens navn" / "UNNSKYLD"). Denne meldingen kan lett gjentas, helt til man har fått partnerens oppmerksomhet, deretter skifter man til SMÅPRAT AV og kan med ett valg gi den forberedte meldingen.

Ordforrådet er organisert slik at det passer til Kommunikasjonsfunksjonen og de kravene som stilles til uttrykksformen i en samtale.

- Håndtere avbrytelser. Det midlertidige meldingsfeltet gjør det mulig å lage en rask melding uten å måtte slette en annen melding eller andre ting personen var i ferd med å forberede. For eksempel kan et barn holde på å skrive en historie og bli avbrutt av en venn som spør om hva de skal leke i lunsjpausen. Barnet kan da skifte til SMÅPRAT PÅ, svare på spørsmålet og kanskje ha en lengre samtale med vennen sin. Etterpå kan barnet skifte til SMÅPRAT AV og fortsette å skrive i det primære meldingsfeltet.
- Oppklaring, redigering og annen samhandling med hjelpere/pedagoger/lærere. Under utarbeiding av en melding kan personen be om hjelp, eller partneren kan be om en ytterligere forklaring og forsøke å utvide barnets budskap. Ved hjelp av SMÅPRAT kan dette gjøres uten å miste den opprinnelige meldingen. 13 Ekstra sider betyr ikke en tyngre talemaskin Hver side som legges til i en papirbok betyr ekstra vekt. Av den grunn brukes noen aktivitets- og temasider ofte adskilt fra PODD-boken. Dette er ikke et problem med talemaskiner med dynamisk display. Her er linker til ekstra situasjons-, skole og emnespesifikke sider innebygget i PODD-sidene. I en papirbok brukes LISTER for å ta med utvidet/tilgrensende ordforråd og legge til nytt ordforråd uten å måtte legge til mange ekstra sider som kan øke bokens vekt og omfang betraktelig. I en elektronisk PODDversjon kan utvidet/tilgrensende ordforråd legges til på separate felt. Ekstra sider med tomme felt finnes i alle områder i stedet for LISTER for å gjøre det mulig å legge til nye ord "på stedet".

Generelt har organiseringen av ordforråd i PODD low-tech-bøker og high-tech-utstyr vist seg å ha nok likheter til å redusere innlæringstiden og lette overgangen mellom de to systemene.

Husk at det ikke er mulig å stole på elektroniske enheter som den eneste kommunikasjonsformen når det gjelder å støtte personers selvstendige kommunikasjon. Elektronisk utstyr har TIL ENHVER TID noen viktige begrensninger med hensyn til kommunikasjonsstøtte: De virker kun når de er ladet, og de må være koblet til et strømuttak for å lade i en viss periode i løpet av dagen eller natten. De kan ikke brukes ved ekstreme temperaturer, i nærheten av vann eller fuktighet, og det kan være vanskelig å se skjermen i direkte sollys. Noen ganger slutter de å virke. Noen barn kan kun bruke high-tech-utstyret i en helt spesiell stilling eller må ha satt opp utstyret på en spesiell måte.

Alle ASK-brukere skal ha tilgang til et low-tech-alternativ (papir) for å sikre at de har mulighet til å kommunisere til enhver tid i alle situasjoner. Bruk av flere systemer gir et barn mulighet til å velge den mest effektive/foretrukne kommunikasjonsmetoden i enhver situasjon.

Referanser

Porter, G. (2007) Pragmatic Organisation Dynamic Display (PODD) communication books: Direct access templates Melbourne: Cerebral Palsy Education Centre.

Porter, G & Cafiero, J. (2009) Pragmatic Organisation Dynamic Display (PODD) Communication Books: A Promising Practice for Individuals with Autism Spectrum Disorders. Perspectives on Augmentative and Alternative Communication Vol 18, No. 4, pp 121-129.